

91/2007. (IV. 26.) Korm. rendelet

a természetben okozott károsodás mértékének megállapításáról, valamint a kármentesítés szabályairól

A Kormány a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Tvt.) 85. §-ának a) pontjában, valamint a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény 174/A. §-ában kapott felhatalmazás alapján a következőket rendeli el:

A rendelet hatálya

1. § E rendelet hatálya kiterjed:

a) a vadon élő madarak védelméről szóló, a Tanács 79/409/EGK irányelvének (a továbbiakban: madárvédelmi irányelv) 4. cikke (2) bekezdésében, valamint I. mellékletében meghatározott fajokra, élőhelyeikre, költő- és pihenőhelyeikre;

b) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről szóló, a Tanács 92/43/EGK irányelvének (a továbbiakban: élőhelyvédelmi irányelv) II. és IV. mellékletében meghatározott fajokra és élőhelyeikre, költő- és pihenőhelyeikre, valamint az I. mellékletében meghatározott természetes élőhelyekre;

c) a védett és fokozottan védett fajokra;

d) a Natura 2000 területekre;

e) az országos jelentőségű védett természeti területekre.

Értelmező rendelkezések

2. § E rendelet alkalmazásában:

a) *természetvédelmi helyzet*: élőhelyet, területet érintő hatások összessége, amelyek hosszú távon befolyásolhatják természetes kiterjedését, szerkezetét és funkcióit, jellegzetes fajainak hosszú távú fennmaradását, továbbá a fajokat érintő hatások összessége, amelyek hosszú távon befolyásolhatják a faj populációinak eloszlását és sűrűségét;

b) *regenerálódás*: a kármentesítés során a természeti erőforrások és/vagy az azok által nyújtott szolgáltatások eredeti állapotba történő visszaállása, helyreállása, beleértve a természetes regenerálódást is;

c) *természetben okozott károsodás*: olyan környezetkárosodás, amely a fajban, élőhelyben, területben az eredeti állapothoz képest jelentős mértékű kedvezőtlen változást eredményez;

d) *kármentesítés*: olyan helyreállítási tevékenység, intézkedés, amely a természetben okozott kár enyhítésére, az eredeti állapot vagy ahhoz közeli állapot helyreállítására, valamint a faj, élőhely, terület által nyújtott szolgáltatás helyreállítására vagy azzal egyenértékű szolgáltatás biztosítására irányul.

3. § (1) A faj természetvédelmi helyzete kedvezőnek minősül, ha:

a) populációdinamikai adatainak figyelembevételével a faj képes önmagát élőhelyének életképes részeként hosszú távon fenntartani;

b) a faj természetes elterjedési területe nem csökken, valamint valószínűleg a belátható jövőben nem is fog csökkenni; továbbá

c) jelenleg és valószínűleg a jövőben is megfelelő kiterjedésű élőhely áll rendelkezésre ahhoz, hogy a faj állományának hosszú távú fennmaradása biztosított legyen.

(2) Az élőhely természetvédelmi helyzete kedvezőnek minősül, ha:

a) az élőhely természetes elterjedése, illetve elterjedésén belüli lefedettségének aránya állandó vagy növekszik;

b) hosszú távú fennmaradásához szükséges sajátos felépítése és kapcsolatrendszerei jelenleg és a belátható jövőben is valószínűleg fennállnak; továbbá

c) jellegzetes fajainak természetvédelmi helyzete az (1) bekezdés értelmében kedvezőnek minősül.

(3) A terület természetvédelmi helyzete kedvezőnek minősül, ha:

a) a védetté nyilvánító jogszabályban, illetve a kezelési tervben megfogalmazott, természetvédelmi előírások biztosíthatók, és azok a belátható jövőben is biztosíthatóak lesznek;

b) a jellegzetes és a Natura 2000 terület jelölése alapjául szolgáló fajainak, élőhelyeinek természetvédelmi helyzete az (1)–(2) bekezdés értelmében kedvezőnek minősül;

c) a Natura 2000 terület fenntartásának célja, egységessége nem veszélyeztetett, és a belátható jövőben is biztosítható lesz;

d) a területen található (1)–(2) bekezdés szerinti fajok, élőhelyek kedvező természetvédelmi helyzete nem veszélyeztetett, és a belátható jövőben is biztosítható lesz.

Általános rendelkezések

4. § (1)¹ A környezetvédelmi és természetvédelmi felügyelőség (a továbbiakban: felügyelőség) az 5. § (1) bekezdés szerinti kivizsgálás során, valamint a kármentesítés minden szakaszában a természetben okozott károsodás helye szerinti nemzeti park igazgatóság, illetve vízügyi igazgatóság és a Nemzeti Környezetügyi Intézet területi kirendeltsége szakvéleményét beszerzi.

(2) A felügyelőség a kivizsgálás során, valamint a kármentesítés bármely szakaszában azonnali beavatkozást igénylő természetben okozott károsodás esetén a szükséges környezetvédelmi megelőző és kárelhárítással összefüggő, külön jogszabály² szerinti intézkedésről rendelkezik.

(3)³ A Kvt. 56. §-a (1) bekezdésének c) pontja szerinti esetekben a kármentesítés elvégzése a nemzeti park igazgatóság, valamint érintettség esetén a vízügyi igazgatóság és a Nemzeti Környezetügyi Intézet területi kirendeltsége feladata.

(4) Az eredeti állapotban bekövetkezett jelentős mértékű kedvezőtlen változásokat az 1. számú mellékletben foglaltak alapján kell megállapítani.

(5)⁴ Amennyiben a természetben okozott károsodás több környezeti elemet érint, a kármentesítési intézkedési terv összeállítását a vízügyi igazgatóság és a Nemzeti Környezetügyi Intézet területi kirendeltsége együttműködésében kell kialakítani.

(6) A kármentesítés során szükséges tervezési feladatokat – a helyreállítás típusától függően – a környezet- és természetvédelem egyes szakterületein szakértői működés engedélyezéséről szóló külön jogszabály szerinti szakértői jogosultsággal rendelkezők végezhetnek.

(7) Amennyiben a kármentesítés több környezeti elemet érint és a kármentesítést az érintett környezeti elemekre nézve csak együttesen, egymásra tekintettel lehet elvégezni a tényfeltárásnak, (ennek keretében a tényfeltárási tervnek és a tényfeltárási záródokumentációnak) a beavatkozásnak (ennek keretében a beavatkozási tervnek és a beavatkozási záródokumentációnak) valamennyi érintett környezeti elemre ki kell terjednie, illetve az összes érintett környezeti elemre kiterjedő egységes határozatot kell hozni.

Kivizsgálás

5. § (1) A felügyelőség a természetben okozott károsodás valószínűségéről való tudomásszerzést követően vizsgálatot folytat le (kivizsgálás).

(2) A felügyelőség a kivizsgálás során megállapítja a természetben okozott károsodás bekövetkeztének valószínűségét.

(3) A kivizsgálás alapján a felügyelőség dönt:

a) a kármentesítés bármely szakaszának, vagy a szakaszok 6. § (3) bekezdés szerinti együttes elrendeléséről;

b) a Kvt. 73. § alapján a környezetvédelmi felülvizsgálatról;

c) a természetben okozott károsodás bekövetkezése valószínűségének hiányában az eljárás megszüntetéséről.

A kármentesítés alapjai

6. § (1) A kármentesítés szakaszai:

a) tényfeltárás;

b) beavatkozás;

c) az *a)* és *b)* pontokban meghatározott szakaszokban, illetve azokat követően folytatott monitoring.

(2) A kármentesítés bármely szakasza a kármentesítés lezárásáig szükség szerint elrendelhető, illetve megismételhető.

(3) Az e rendelet 7–12. §-aiban szabályozott kármentesítés szakaszairól (tényfeltárás, beavatkozás, monitoring) vagy azok egy részéről a környezeti kockázatot mérlegelve, az ügy egyszerű megítélésére tekintettel, indokolt esetben összevont határozatot kell hozni.

(4) A kármentesítés során biztosítani kell, hogy

a) a természetben okozott károsodás ne tevődjön át más környezeti elemre, illetve a felszín alatti víz, a földtani közeg nem szennyezett részeire;

b) a lehető legkisebb környezeti terheléssel járjon;

c) ne okozzon környezetveszélyeztetést, illetve természetben okozott károsodást.

(5) A Kvt. 56. §-ának (1) bekezdése szerinti esetekben a kármentesítést az Országos Környezeti Kármentesítési Program keretében kell elvégezni.

(6) A kármentesítés bármely szakaszának végrehajtására vonatkozó határozatban megállapított határidő csak kivételes, az ügy egyszerű megítélésére való tekintettel módosítható.

(7) A tényfeltárási, beavatkozási és monitoring feladatok ellátására – ha jogszabály másképp nem rendelkezik – a Kvt. 101–102/A. §-a szerinti környezethasználó (a továbbiakban: kötelezett) köteles. A 4. § (3) bekezdése szerinti esetekben ezek elvégzése a nemzeti park igazgatóság feladata.

(8)⁵ A kármentesítés (1) bekezdésben meghatározott szakaszaira, valamint a (3) bekezdés szerint összevont határozat alapján tervezett kármentesítés engedélyezésére irányuló kérelmekhez csatolt dokumentációt, továbbá a kármentesítési szakasz elvégzéséről szóló jelentést (zárójelentést) a környezetvédelmi, természetvédelmi és tájvédelmi szakértői tevékenységről szóló jogszabály alapján a természetvédelem szakterület megfelelő részterületén szakértői jogosultsággal rendelkező szakértők készíthetik.

Tényfeltárás

7. § (1) A tényfeltárás

a) a károsodás mértékének felméréséből,

b) tényfeltárási záródokumentáció készítéséből, továbbá

c) ha a természetben okozott károsodás megállapításának bonyolultsága azt szükségessé teszi, tényfeltárási terv készítéséből

áll.

(2) A tényfeltárássra kötelező határozat tartalmazza:

a) a valószínűsíthetően károsodott faj, élőhely, terület megjelölését;

b) a természetben okozott károsodás valószínűségének megállapításakor figyelembe vett tényezőket, jellemzőket, az ezekkel kapcsolatos eljárások, vizsgálatok megjelölését;

c) a tényfeltárási terv készítésének előírását, benyújtási határidejét;

d) a tényfeltárási záródokumentáció benyújtási határidejét.

(3) A tényfeltárási tervnek tartalmaznia kell a tényfeltárással kapcsolatos mindazon munkát, amely a tényfeltárási záródokumentáció megalapozott összeállításához szükséges, beleértve a tényfeltáráshoz szükség szerint kapcsolódó monitoring tervét.

(4) A tényfeltárási tervet a (2) bekezdés szerinti határozatban megjelölt határidőre engedélyezésre be kell nyújtani a felügyelőséghez. Ha a kármentesítés sürgőssége, a várható költség alacsony szintje valószínűsíthető, a hatóság a kötelezettet tényfeltárási terv készítésére nem kötelezi.

(5)⁶

8. § (1)⁷ A tényfeltárási munkák megkezdését nyolc napon belül, a tényfeltáráás során észlelt bármilyen rendkívüli körülményt haladéktalanul be kell jelenteni a felügyelőségnek.

(2)⁸ A feltáráás során észleltek alapján, a tényfeltáráásra kötelezett kezdeményezésére, indokolt esetben, a felügyelőség, a szakhatóság utólagos értesítésével, nyolc napon belül dönt a tényfeltárási terv módosításának elfogadásáról vagy elutasításáról.

(3) A tényfeltárást és annak eredményeit dokumentálni kell. A tényfeltárási záródokumentációt a (4) bekezdés szerint kell összeállítani és benyújtani a felügyelőséghez.

(4) A tényfeltáráó záródokumentáció különösen az alábbiakat tartalmazza:

a) a faj, élőhely, terület eredeti állapotára vonatkozó adatokat;

b) a természetben okozott károsodással érintett fajt, élőhelyet, területet, valamint azoknak az 1. számú melléklet kritériumrendszere szerinti jelentőségét;

c) a faj, élőhely, terület károsodása utáni állapotára vonatkozó adatokat;

d) a természetes regenerálódás esélyét, mértékét, várható időtartamát.

(5)⁹ A felügyelőség a tényfeltárási záródokumentáció alapján dönt a tényfeltárási záródokumentáció elfogadásáról, valamint a természetben okozott károsodással kapcsolatos további feladatokról, így:

a) a tényfeltáráás folytatásáról;

b)¹⁰ a beavatkozás elvégzésének szükségességéről, illetve a beavatkozás megvalósítási tervének elkészítéséről és benyújtásáról, amennyiben megállapítható a jelentős mértékű kedvezőtlen változás;

c) szükség esetén a tényfeltárást követő monitoring elrendeléséről;

d) a kármentesítés befejezéséről, ha minden körülmény együttes mérlegelése azt mutatja, hogy a további kármentesítési munkára nincs szükség.

(6)¹¹

Beavatkozás

9. § (1) A beavatkozási tervet a természetben okozott károsodás felszámolásának szempontjait tartalmazó *2. számú melléklet* szerint kell elkészíteni.

(2) A felügyelőség a beavatkozási terv figyelembevételével dönt a beavatkozás elrendeléséről.

(3) A beavatkozást elrendelő határozatnak a 2. számú mellékletre való figyelemmel tartalmaznia kell:

- a) a károsodott terület megnevezését, azonosítóit;
- b) indokolt esetben kötelezést a károsodott területtel összefüggésben a beavatkozási terv benyújtásáig végzett munkálatok dokumentálására és annak a hatósághoz való benyújtására, kivéve, ha az ügyfél ezt már megtette;
- c) kötelezést a károsodott, illetve a kármentesítési munkálatokkal érintett területnek a kármentesítés céljából történő szabaddá tételére;
- d) a beavatkozási munkák elvégzésére, ütemezésére vonatkozó előírásokat;
- e) a beavatkozás megkezdésének és végrehajtásának határidejét;
- f) a tényfeltárást követően működtetett monitoring elfogadását;
- g) a beavatkozás időtartama alatt működő monitoring kivitelezésére és működtetésére vonatkozó előírásokat;
- h) szakmai szempontból bevonandók körét;
- i) az ügy szempontjából fontos egyéb feladatok elrendelését (így különösen a károsodott terület figyelmeztető táblákkal való megjelölését).

(4)¹² A beavatkozási munkák megkezdését az azt megelőző tíz nappal be kell jelenteni a felügyelőségnek. A felügyelőség a munkálatokat köteles ellenőrizni. A beavatkozási munkákat dokumentálni kell.

(5) A beavatkozás során észlelteknél alapján, a kötelezett kezdeményezésére, indokolt esetben a hatóság engedélyezi a beavatkozási terv módosítását.

10. § (1)¹³ A beavatkozás befejezését nyolc napon belül be kell jelenteni a felügyelőségnek.

(2) Az (1) bekezdés szerinti bejelentésnek tartalmaznia kell az elrendelő határozat számát, tárgyát, valamint a munka befejezésének időpontját.

(3) A hatósági ellenőrzésre a beavatkozási záródokumentáció elbírálásáig kerülhet sor.

11. § (1) A kötelezett a beavatkozási munkák befejezését követően a (2) bekezdés szerint összeállított beavatkozási záródokumentációt köteles benyújtani a felügyelőséghez.

(2) A beavatkozási záródokumentáció tartalmazza:

- a) az elvégzett kármentesítési munkák, helyreállítási intézkedések leírását,
- b) a helyreállított és a helyre nem állítható faj, élőhely, terület bemutatását,
- c) a természetes regenerálódás következtében várható változásokat,

- d) az előírt monitoring végrehajtásának részleteit,
 - e) a 4. § (3) bekezdés szerinti esetekben a beavatkozással felmerült költségek ismertetését.
- (3)¹⁴ A felügyelőség a beavatkozási záródokumentáció kézhezvételét követő két hónapon belül dönt:
- a) a beavatkozás elégtelensége esetén annak folytatásáról,
 - b) a további tényfeltárás elrendeléséről, vagy
 - c) a beavatkozás befejezéséről a záródokumentáció elfogadásával, továbbá
 - d) a kármentesítési monitoringról, illetve
 - e) a kármentesítés befejezéséről.

Monitoring

12. § (1) A kármentesítés tényfeltárási és beavatkozási szakaszaiban folytatott tevékenység környezetre gyakorolt hatását, eredményességét, továbbá a természetben okozott károsodás csökkenését, illetve megszűnését, a természeti környezet változását, az eredeti állapothoz való közelítést, regenerálódás mértékét, faj, élőhely, terület kedvező természetvédelmi helyzetének megvalósulását folyamatosan, illetőleg az egyes szakaszokat követő időszakokban a kötelezett monitoring keretében ellenőrzi.

(2) A monitoring magában foglalja az (1) bekezdés szerinti ellenőrzés

- a) tervezését;
- b) megvalósítását;
- c) lefolytatását;
- d) felülvizsgálatát.

(3) A monitoring-tervet és a monitoringot elrendelő határozat tartalmazza:

- a) Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer előírásait (amennyiben az adott faj, élőhely tekintetében rendelkezésre állnak);
- b) a monitoring elemeit;
- c) a monitoring működtetésének követelményeit;
- d) a mintavételi helyszíneket;
- e) a vizsgált változókat;
- f) a mintavételi módszerek meghatározását és leírását;

g) a mintavétel gyakoriságát, időpontját, időtartamát;

h) az észlelési, megfigyelési adatok és származtatott adatok gyűjtésére, feldolgozására, nyilvántartására vonatkozó követelményeket;

i) az adatszolgáltatási, jelentéstételi, illetve a záródokumentáció készítésére vonatkozó kötelezettségeket;

j) amennyiben szükséges a monitoring módosítására vonatkozó tartalmi követelményeket (felülvizsgálat);

k) a monitoring, illetve annak részét képező eszközök felszámolására, megszüntetésére vonatkozó rendelkezéseket.

(4) A monitoring (3) bekezdés *b)* pontja szerinti elemeit különösen a következő csoportok figyelembevételével kell kiválasztani:

a) a természetben okozott károsodás által érintett ritka, veszélyeztetett, védett természeti értékek, különös tekintettel a közösségi jelentőségű élőhelyekre és fajokra;

b) a terület károsodása előtti állapotára jellemző tipikus fajok, élőhelytípusok, életközösségek;

c) a károsodott életközösségek megmaradt tipikus fajai, élőhelytípusai, életközösségei, elemei;

d) a károsodott fajok táplálékát képező fajok;

e) a károsodott fajok életfeltételeihez szükséges egyéb élő és élettelen környezeti elemek;

f) a terület regenerálódását, helyreállítását jelző indikátorfajok;

g) a természetben okozott károsodás következtében megváltozott körülmények miatt az esetlegesen terjeszkedő, a természetes élővilágot veszélyeztető inváziós, idegenhonos fajok (özfajok) populációi, társulásai.

(5) A monitoring-rendszer kialakítására és működtetésére vonatkozó tervet környezeti elemenként kell elkészíteni.

(6) A monitoring során jelentkező, a tervezettől eltérő körülmények esetén a monitoring módosítására vonatkozó (3) bekezdés *j)* pont szerinti felülvizsgálatot azonnal el kell rendelni.

(7) A beavatkozási záródokumentáció jóváhagyásával elrendelt monitoring a hatósági határozatban meghatározott ideig, legfeljebb a záró dokumentációt elfogadó határozatot követő 5 évig terjed. A kármentesítés egyéb szakaszaiban elrendelt monitoring legfeljebb az adott szakasz lezárásáig tart.

(8) A monitoring-jelentés, illetve záródokumentáció tartalmi követelményei a következők:

a) a vizsgált fajok, élőhelyek, területek meghatározott paramétereinek észlelési, megfigyelési eredményei (alapadatok);

b) az eredmények értékelése (származtatott adatok és szöveges értékelés);

c) javaslat a kármentesítési tevékenység és a monitoring folytatására, módosítására, befejezésére a jelentésben szereplő adatok és értékelésük alapján.

(9) Az eredmények értékelése során figyelemmel kell lenni a 3. §-ban foglalt szempontokra, különös tekintettel a védetté nyilvánító jogszabályban, illetve a kezelési tervben megfogalmazott természetvédelmi előírásokra, illetve a Natura 2000 terület egységességére.

(10) A monitoring-jelentés, illetve záródokumentáció alapján a felügyelőség dönt:

a) szükség esetén tényfeltárás, beavatkozás végzéséről, esetleges kiegészítéséről;

b) a monitoring folytatásáról, módosításáról;

c) a monitoring befejezéséről;

d) a kármentesítés befejezéséről, ha minden körülmény együttes mérlegelése azt mutatja, hogy további kármentesítési munkára nincs szükség.

Záró rendelkezések

13. § (1) Ez a rendelet 2007. április 30-án lép hatályba.

(2) E rendelet szerinti előírásokat a hatálybalépését követően bekövetkezett természetben okozott károsodás esetében kell alkalmazni.

(3) E rendelet a környezeti károk megelőzése és felszámolása tekintetében a környezeti felelősségről szóló az Európai Parlament és a Tanács 2004/35/EK irányelvének (2004. április 21.) való megfelelést szolgálja.

1. számú melléklet a 91/2007. (IV. 26.) Korm. rendelethez

A természetvédelmi helyzetben bekövetkezett jelentős mértékű kedvezőtlen változások megállapításának szempontjai

I.

ÁLTALÁNOS SZEMPONTOK

Az élőhelyek, fajok, illetve területek kedvező természetvédelmi helyzetének elérésére vagy fenntartására kedvezőtlen hatást gyakorló károk jelentőségét a károk bekövetkezése előtt fennálló természetvédelmi helyzetre, az adott természeti erőforrások által nyújtott szolgáltatásokra és az ilyen erőforrások természetes megújulási képességére való hivatkozással kell felmérni.

Az eredeti állapotban bekövetkezett jelentős mértékű kedvezőtlen változásokat a következő mérhető vagy becsülhető adatok együttes értékelése alapján kell megállapítani.

A) Fajok

1. A károsodással érintett egyedek száma, sűrűsége vagy az érintett terület nagysága

A természetes éven belüli, éves vagy több évre kiterjedő ciklikus vagy véletlenszerű (sztochasztikus) állományingadozás mért vagy előre jelezhető mértékén túlmenő, kimutatható mennyiségi, állománysűrűségi vagy az elterjedés nagyságát érintő csökkenés.

2. Az egyedek vagy a károsodott terület szerepe a faj védelme tekintetében

A károsodott populáció szerepe, sérülékenysége a faj szempontjából, különös tekintettel a lokális elterjedésű fajokra és alfajokra, a genetikai változékonyság lecsökkenésére, a károsodott állomány kapcsolatára, összekötő szerepére más állományokkal, illetve a károsodott állomány relatív nagysága a helyi, regionális, országos, európai közösségi vagy világállományhoz viszonyítva.

3. A faj ritkasága (helyi, regionális és ennél magasabb szinten felmérve, ideértve a közösségi szintet is)

A faj ritkaságának megítélésénél mérlegelendő szempont többek között a faj állománya, illetve a károsodás aránya az állomány egészéhez képest, a faj veszélyeztetettségi foka (IUCN Vörös Könyv veszélyeztetettségi kategóriái szerinti besorolás, jelentőség vagy kiemelt jelentőség az Európai Közösség szempontjából, országosan védett vagy fokozottan védett besorolás).

4. A faj szaporodási képessége (a fajra vagy a populációra jellemző dinamika alapján)

A faj szaporodási képességének megítélésénél figyelembe kell venni többek között az alábbi adatokat: a faj reprodukciós rátája, a peték, tojások, utódok száma egy szülőtől, a szaporodási ciklus hossza, a fiatalok túlélőképessége, az állomány egyedeinek átlagos élethossza, a kár hatása a szaporodáshoz elengedhetetlenül szükséges környezeti elemekre.

5. A károk bekövetkezése után a faj, illetve a faj élőhelyének képessége arra, hogy a célzott védelmi intézkedéseken kívüli minden egyéb beavatkozás nélkül, kizárólag a faj, illetve élőhelyének dinamikája következtében rövid időn belül visszaálljon egy olyan állapotba, amely az eredeti állapottal egyenértékű vagy jobb annál

A természetvédelmi helyzetben bekövetkezett kedvezőtlen változások jelentős voltának megítélésénél egyebek mellett figyelembe kell venni az alábbiakat:

- a faj képessége a károsodás pótlására környező állományokból azok észrevehető csökkenése nélkül (a faj diszperziós képessége, illetve az állomány izoláltsága más állományoktól stb.), illetve a károsodott állomány belső dinamikája következtében a regenerálódás képessége;
- a kedvezőtlen hatásnak az állományon belüli kedvező kor- és ivareloszlást károsító volta (amennyiben a faj az 1. és a 3. pont figyelembevételével rendszeres szaporodóközösséget alkotó állományán belül összességében nem szenvedett jelentős károsodást, de adott ivarú, korú vagy fejlődési állapotú egyedek olyan mértékben károsodtak a populáció egészén belül, hogy az azonnal vagy hosszabb távon jelentős állománycsökkenést idéz elő, a hatást jelentősnek kell ítélni).

B) Élőhelyek [társulásalkotó fajaik kapcsán az A) pont figyelembevételével is]

1. Az érintett terület jellemzői

A terület nagysága, elhelyezkedése; a területen károsodott élőhely(ek) természetességében bekövetkezett minőségromlás különös tekintettel a társulásalkotó fajok összetételére.

2. A károsodott terület szerepe az élőhely megőrzésében

A károsodott terület élőhely megőrzésében betöltött szerepének megállapításakor figyelembe kell venni a terület ökológiai kapcsolatának meglétét vagy annak hiányát más olyan területekkel, ahol a károsodott élőhelytípus szintén előfordul; a károsodott terület arányát az érintett élőhely összes előfordulásához képest stb.

3. Az élőhely ritkasága

Az élőhely ritkasága helyi, regionális, európai közösségi szinten vagy világszerte, figyelembe véve veszélyeztetettségi fokát (hazai Vörös Könyv szerinti besorolás, jelentőség vagy kiemelt jelentőség az Európai Közösség szempontjából).

4. Az élőhely természetes megújulási képessége

Az élőhely jellegzetes fajaira vagy populációira jellemző dinamika alapján az élőhely képessége arra, hogy a károsodást megelőző állapotba visszaálljon.

5. A károk bekövetkezése után az élőhely képessége arra, hogy a célzott védelmi intézkedéseken kívüli minden egyéb beavatkozás nélkül, kizárólag a társulásalkotó fajok, illetve az élőhely dinamikája következtében rövid időn belül visszaálljon egy olyan állapotba, amely az eredeti állapottal egyenértékű vagy jobb annál

A megújulást megakadályozó vagy megnehezítő tényezők megléte (pl. özőnfajok általi veszélyeztetettség, a terület izoláltsága stb.).

C) Országos jelentőségű védett természeti területek

1. Az A) és B) pontokban felsorolt értékek figyelembevétele a területen előforduló fajok és élőhelytípusok kapcsán, különös tekintettel a védetté nyilvánítás alapjául szolgáló fajok és élőhelytípusok szempontjából

2. Az érintett terület kiterjedése

3. A károsodott terület szerepe a faj-, az élőhelyvédelem, a tájszerkezet, a tájkép védelme és a táji sokféleség tekintetében

4. A károk bekövetkezése után az élőhelyek közötti összeköttetések biztosíthatósága

5. Hagyományos tájszerkezet, tájpotenciál fenntarthatósága a károsodást követően

D) Natura 2000 területek

A terület kijelölésének alapjául szolgáló fajok, illetve élőhelytípusok károsodása az A) és B) pontokban felsoroltak figyelembevételével, továbbá a terület más Natura 2000 területekkel alkotott ökológiai hálózatának koherenciájában betöltött szerepének értékelése.

E) Barlangok [a C) és D) pontokhoz kapcsolódóan, amennyiben védett természeti területen vagy Natura 2000 területen következik be a barlang károsodása]

1. A károsodott barlangszakasz hossza

2. A károsodott barlangszakasz aránya a barlang ismert kiterjedéséhez képest, illetve annak szerepe a barlang védelme tekintetében
3. A károsodott érték(ek) szerepe a barlang fokozottan védetté nyilvánításában, illetőleg megkülönböztett védelmet igénylő körbe sorolásában
4. A károsodott érték(ek) ritkasága, védelmi helyzete helyi, regionális és országos szinten
5. A károsodott érték(ek) regenerációs képessége
6. A barlang természetes élővilágát alkotó jellegzetes fajok érintettsége esetén az A) pontban foglaltak figyelembevétele
7. A barlangok környezetében, különösen a felszíni vetületük és a vízgyűjtő területükön jelentkező mesterséges hatások nagysága.

II.

EMBERI EGÉSZSÉGRE VALÓ HATÁS

Az emberi egészségre bizonyítottan ártalmas hatású károkozás minden esetben jelentősnek minősül.

III.

JELENTŐS KÁRNAK NEM MINŐSÜLŐ KÁROKOZÁSOK

- a) Olyan negatív változások, amelyek az adott faj vagy élőhely vonatkozásában a természetes ingadozásnál kisebb mértékűek;
- b) olyan fajokban, illetve élőhelyekben okozott károk, amelyek esetén megállapítható, hogy rövid időn belül és beavatkozás nélkül visszaállnak vagy az eredeti állapotba, vagy kizárólag a faj, illetve az élőhely dinamikája következtében egy olyan állapotba, amely az eredeti állapottal egyenértékű vagy jobb annál;
- c) természetes oknak betudható vagy az adott területen, a terület kezelésére, védelmére vonatkozó dokumentumok alapján folytatott kezelésből vagy beavatkozásból eredő negatív változások.

2. számú melléklet a 91/2007. (IV. 26.) Korm. rendelethez

A természetben okozott károsodás felszámolásának szempontjai, valamint a hatóság által előírható beavatkozási intézkedések

A természetben okozott károsodások felszámolása elsődleges, kiegészítő és kompenzációs¹⁵ helyreállítás útján történik az 1. § (1) bekezdésben meghatározott értékek és területek eredeti állapotba való visszaállításával.

Amennyiben az elsődleges helyreállítás eredményeként a természet nem áll vissza az eredeti állapotba, vagy a kedvező természetvédelmi helyzetet nem sikerült elérni, kiegészítő helyreállítást kell végezni. Az ideiglenes veszteségek kompenzálására szükség szerint kompenzációs¹⁶ helyreállítást is kell végezni.

A természetben okozott kár helyreállítása az emberi egészségre jelentősen ártalmas hatások kiküszöbölését is jelenti.

1. Kármentesítési célkitűzések

1.1. Az elsődleges helyreállítás célja

Az elsődleges helyreállítás célja a károsodott természeti értékek, területek, illetve szolgáltatások helyreállítása eredeti vagy ahhoz közeli állapotba.

1.2. A kiegészítő helyreállítás célja

Amennyiben a károsodott természeti érték, terület, illetve szolgáltatások nem állíthatók vissza eredeti állapotba, kiegészítő helyreállítást kell végezni. A kiegészítő helyreállítás célja olyan természeti érték, terület, illetve szolgáltatások helyreállítása adott esetben egy másik természeti területen, amelyeket a károsodott terület eredeti állapotba történő visszaállításával lehetett volna helyreállítani. Amennyiben a kiegészítő helyreállításhoz másik természeti területen kerül sor, lehetőség szerint olyan területet szükséges választani, amely földrajzi kapcsolatban van a károsodott természeti területtel, figyelembe véve az érintett populáció fennmaradásához szükséges szempontokat.

1.3. A kompenzációs¹⁷ helyreállítás célja

Kompenzációs¹⁸ helyreállítást kell végezni a természeti érték, terület és azok szolgáltatásainak regenerálódásáig bekövetkező ideiglenes veszteségek kompenzálására. Ez a kompenzáció az 1. § (1) bekezdésben meghatározott érték, terület további javítását jelenti vagy a károsodott vagy egy másik területen. Nem minősül kompenzációs¹⁹ helyreállításnak a köznek nyújtott pénzügyi kompenzáció.

2. A kármentesítési intézkedések azonosítása

2.1. Az elsődleges helyreállításhoz szükséges intézkedések azonosítása

Mérlegelni kell, hogy az 1. § (1) bekezdésben meghatározott érték, terület és szolgáltatásoknak az eredeti állapothoz közeli állapotba történő közvetlen visszaállása természetes regenerálódás útján, vagy különböző intézkedések végrehajtása révén, szükség szerint a természetes regenerálódás időtartamának lerövidítésével történjen.

2.2. A kiegészítő és a kompenzációs²⁰ helyreállításhoz szükséges intézkedések meghatározása

A kiegészítő és a kompenzációs²¹ helyreállítási intézkedések mértékének meghatározása során lehetőség szerint a kieső természeti értéket, területet, illetve szolgáltatást az adott természeti értékkel, területtel, illetve azokkal egyenértékű értékkel, területtel vagy szolgáltatással kell helyettesíteni. Tehát olyan intézkedések megvalósíthatóságát kell először mérlegelni, amelyek a károsodott természeti értékkel, területtel, illetve szolgáltatással típusukban, minőségükben és mennyiségükben megegyező természeti értéket, területet, illetve szolgáltatást biztosítanak.

Amennyiben nem lehetséges az elsőként választandó megközelítés, azaz az adott természeti érték, terület vagy szolgáltatás egyenértékű természeti értékkel, területtel vagy szolgáltatással történő helyettesítése, alternatív értékelési technikákat kell alkalmazni. A természetvédelmi hatóság előírhatja a megfelelő módszert – például pénzügyi értékelést – a szükséges kiegészítő és

kompenzációs²² helyreállítási tevékenységek mértékének meghatározására. Amennyiben elvégezhető az elveszett természeti érték, terület, illetve szolgáltatások értékelése, de a helyettesítő természeti érték, terület, illetve szolgáltatások értékelése nem hajtható végre ésszerű határidőn belül vagy ésszerű költségszinten, az illetékes hatóság választhat olyan helyreállítási intézkedéseket, amelyek költsége megegyezik az elveszett természeti érték, terület, illetve szolgáltatások becsült pénzügyi értékével.

A kiegészítő és a kompenzációs²³ helyreállítási intézkedések tervezése során annyi időre kell gondoskodni további természeti erőforrásokról, illetve szolgáltatásokról, amennyi a helyreállítási tevékenységek időigénye és időbeli lefutása alapján szükséges. Például minél több időt vesz igénybe az eredeti állapotba történő visszaállítás, annál több kompenzációs²⁴ helyreállítási intézkedést kell alkalmazni (egyéb tényezők változatlan állapotát feltételezve).

3. A helyreállítási eljárások kiválasztása

3.1. Az ésszerű helyreállítási eljárásokat a rendelkezésre álló legjobb technológiák alkalmazásával és a következő ismérvek alapján kell értékelni:

- a különböző eljárások milyen előnyös hatásokat gyakorolnak a természeti erőforrás, illetve szolgáltatás egyes összetevőire;
- a különböző eljárások milyen mértékben állítják helyre a károsodott területet vagy a faj, illetve élőhely károsodott állományát;
- a különböző eljárások sikerességének valószínűsége;
- milyen mértékben előzik meg az egyes eljárások a jövőbeli károkat, és mennyire kerülhetők el általuk az adott eljárás végrehajtásából adódó másodlagos károk;
- mennyi idő szükséges ahhoz, hogy a környezeti károk helyreállítására tett intézkedések kifejtésük hatásukat;
- földrajzi kapcsolat a károsodott természeti területtel;
- a különböző eljárások hatása a közegészségügyre és a közbiztonságra;
- az eljárás végrehajtásának költsége;
- a különböző eljárások mennyire veszik figyelembe a lényeges társadalmi, gazdasági és kulturális vonatkozásokat és a helyi sajátosságokból adódó egyéb lényeges tényezőket.

3.2. Az így meghatározott különböző helyreállítási eljárások értékelése során előírható olyan elsődleges helyreállítási intézkedés, amely nem állítja vissza teljesen a károsodott érték, terület eredeti állapotát, vagy csak lassabban állítja vissza azt. Ilyen döntés csak akkor hozható, ha az annak eredményeként a károsodott területen a természeti értékben, területben, illetve szolgáltatásokban bekövetkező veszteséget egyre növekvő mennyiségű kiegészítő vagy kompenzációs²⁵ tevékenységekkel kompenzáljuk annak érdekében, hogy az elvesztett természeti értékhez, területhez, illetve szolgáltatásokhoz hasonló szintű természeti értékek, területek, illetve szolgáltatások álljanak rendelkezésre. Ez az eset áll fenn például akkor, ha az azonos természeti értékek, területek, illetve szolgáltatások biztosításáról máshol lényegesen alacsonyabb költséggel

lehet gondoskodni. Ezeket a további helyreállítási intézkedéseket a 2.2. pontban meghatározott szabályokkal összhangban kell meghatározni.

3.3. Az előző pontban meghatározott szabályok figyelembevételével a természetvédelmi hatóság jogosult úgy dönteni, hogy nem kell további helyreállítási intézkedéseket tenni, amennyiben:

- a már megvalósított helyreállítási intézkedések biztosítják, hogy az adott károkozás kapcsán már nem áll fenn az 1. § (1) bekezdésben meghatározott értékeket, területeket fenyegető jelentős veszély, és
- az eredeti vagy ahhoz közeli állapot eléréséhez vagy megközelítéséhez szükséges további helyreállítási intézkedések költsége nem áll arányban az elérhető környezeti haszonnal.

4. Az előírható intézkedések javasolt típusai

4.1. Fajok károsodása kapcsán előírható intézkedések

4.1.1. Elsődleges helyreállítás

a) Védett és közösségi jelentőségű növény- és állatfajok hosszú távú fennmaradásához szükséges kedvező tényezők visszaállítása eredeti állapotába, szükség szerint összhangban a víz- és talajminőség visszaállításával, esetleg kiegészítő intézkedések meghozatalával.

b) Megmaradt állomány szaporulata túlélési esélyeinek növelésével az állomány szintjének az eredeti szintre történő visszaállítása (etetés a téli időszakban; ex situ védelem bizonyos fejlődési stádiumok esetében; tápnövény/zsákmányállat stb. betelepítése vagy elszaporítása stb.).

4.1.2. Kiegészítő helyreállítás

a) Új, mesterséges költő-, búvó-, szaporodóhelyek vagy egyéb élőhelyek létesítése (műfészkek, műodúk, fészkelőládák stb. kihelyezése, ülfák kirakása ragadozómadarak számára, petézőhely bogaraknak stb.).

b) A kár bekövetkeztét megelőző állapotban ható állománykorlátozó tényezők mérséklése az állomány szaporulatának növelésére a természetes (illetve a kárt megelőző időszakban ható) veszteségek csökkentésével

– természetes predátorok, paraziták stb. elleni aktív védekezés (varjúfélék, róka, borz állományának szabályozása talajlakó madárfajok védelmére, parazitaellenes szerekkel történő kezelés; immunizálás állománycsökkentő hatású fertőző betegségek ellen stb.),

– repülő madarakat veszélyeztető légkábel földkábelre való cserélése; oszlopfejek szigetelése/lecserélése,

– a terület növények érdekében történő ideiglenes vagy végleges bekerítése a növényevő fajok általi rágás, tiprás megelőzésére,

– inváziós fajok visszaszorítása az állomány élőhelyéről, illetve a kár következtében a területre bejutott inváziós fajok vagy genetikailag módosított szervezetek mechanikai vagy vegyszeres eltávolítása,

– az állomány szaporodását, fennmaradását veszélyeztető vagy zavaró emberi tevékenység időszakos korlátozása (időszakos vadászati tilalom, személyforgalom korlátozása stb.).

c) Olyan kiegészítő helyreállítási tevékenységek, melyek alkalmazása csak abban az esetben merülhet fel esetlegesen, ha semmilyen más megoldással nem állítható helyre a károkozás következménye:

– védett és közösségi jelentőségű növény- és állatfajok vissza- vagy betelepítése fogságban felszaporított és repatriált állományból (*ex situ* védelem), esetleg életerős természetes állományból történő áttelepítéssel. A mesterséges felszaporítás alapanyagát mindig a károsodott terület állományához földrajzilag, illetve genetikailag legközelebbi populációból kell beszerezni úgy, hogy annak a fennmaradását az egyedek kivétele nem veszélyezteti,

– amennyiben a faj nem telepíthető vissza, a faj szolgáltatásával kapcsolatos helyreállító tevékenység, szükség szerint más olyan faj betelepítésével, mely a kárt elszenvedett faj által nyújtott szolgáltatást pótolja,

– a kárt elszenvedett faj állományának betelepítése vagy meglévő állományának felerősítése a kár bekövetkeztétől eltérő területen,

– más fajra irányuló, az előbbieken felsorolt intézkedés a kár bekövetkeztétől eltérő területen.

4.1.3. Kompenzációs²⁶ helyreállítás

Fajok által nyújtott szolgáltatásból kieső veszteségek ideiglenes pótlása az állomány helyreállításáig az előző pontokban felsorolt eszközökkel vagy más, esetleg nem ökológiai módszerekkel a károsodott vagy egyéb területen a faj állományának helyreállításáig.

4.2. Élőhelyek károsodása esetén előírható intézkedések

A helyreállítás a rendelkezésre álló eszközök, a károsodás mértéke, illetve egyéb körülmények figyelembevételével többek között lehet rehabilitáció (az eredeti ökoszisztéma-funkciók helyreállítása megmaradt maradványok alapján, a zavarás előtti állapot részleges visszaállításával); rekonstrukció (az eredeti ökoszisztéma-funkció helyreállítása abban az esetben, ha a teljes ökoszisztéma elpusztult), illetve élőhelylétesítés vagy -helyettesítés (a cél nem az eredeti állapot helyreállítása, de lehetőség szerint természetes ökoszisztéma kialakítása).

4.2.1. Az elsődleges helyreállítás főbb típusai az élőhelytől függően

4.2.1.1. Vizes élőhelyek rehabilitációja

Vizes élőhelyek rehabilitációja esetén először az abiotikus tényezőket szükséges helyreállítani. Lényeges a korábbi hidrológiai viszonyok visszaállítása, illetve a megfelelő vízminőség biztosítása. Visszatelepítésre kerülhet sor ritkább növényfajok és halak esetén az ökoszisztéma helyreállítása céljából.

4.2.1.2. Füves élőhelyek helyreállítása és kialakítása

Elsődleges feladat a biotikus tényezők helyreállítása, amennyiben az abiotikus tényezők nem károsodtak, vagy azt már helyreállították (talajszennyezést eltávolították, felszín alatti vizek állapota megfelelő szintű stb.). Módszerek: mezőgazdaságban és kertészetben alkalmazott

technikák pl. magkeverékekkel történő felülvetés, különböző ültetési módok alkalmazása (pl. természetes magkeverékek előállítás, környező természetes vegetációban gyűjtött magvak közvetlen vagy felszaporítást követő kiszórása, természetes állományokban lekaszált széna használata). A helyreállítás során fokozottan oda kell figyelni az idegenhonos fajok visszaszorítására. A helyreállításban lényeges szerepet játszanak a legeltetés, kaszálás, különleges esetben égetés stb. általi élőhelykezelő tevékenységek.

4.2.1.3. Erdei élőhelyek helyreállítása és kialakítása

A cél természetközeli erdőtársulások kialakítása, illetve ahol korábban agresszíven terjedő idegenhonos fafaj volt, azok más fajjal történő lecserélése. Az erdőállomány részleges megsemmisülése esetén a mozaikos, többszintes állományszerkezet kialakítása a kívánatos. Az erdőfelújítás során az adott erdőterületet magába foglaló körzetből származó szaporítóanyag használható fel. Teljes talajelőkészítést csak idegenhonos fafajokból álló erdő őshonos fafajokkal történő felújítása esetén lehet alkalmazni.

4.2.1.4. Barlangok károsodásával kapcsolatos helyreállítás

Barlangok helyreállítása többek között az alábbi módszerekkel történhet:

- statikailag meggyengített szakasz(ok) állékonyságbiztosítása,
- eltömedékelt vagy feltöltődött szakasz eredeti állapotának helyreállítása,
- a megváltoztatott felszíni lefolyási-beszívárgási viszonyok helyreállítása,
- a megváltoztatott légáramlási viszonyok helyreállítása,
- barlangi vizek mennyiségi, minőségi állapotának helyreállítása,
- lámpaflóra mechanikai vagy vegyszeres eltávolítása,
- gazdasági tevékenység korlátozása,
- zavaró emberi tevékenység időszakos korlátozása.

4.2.2. Kiegészítő helyreállítás

Amennyiben nem lehet a károsodott területen helyreállítást végezni, akkor a hatóság részéről más olyan területen is kijelölhető helyreállítás az elsődleges helyreállítás módszereivel vagy egyéb módon, mely alkalmas a károsodott élőhely nyújtotta szolgáltatások biztosítására, és azt a terület tulajdonviszonyai lehetővé teszik. A kijelölt területen előírható rehabilitáció, rekonstrukció vagy élőhelylétesítés, amely azon szolgáltatások helyettesítésére szolgál, melyek a károsodott területen semmilyen módon nem állíthatók helyre. (A kiegészítő helyreállítás a 4.2.1. alá tartozó módszerekkel, illetve egyéb módon végezhető: pl. elő lehet írni felhagyott gát-, csatornarendszerek eltüntetését, inváziós fajok irtását hosszan tartó helyreállítási folyamatok kiegészítéseképpen stb.)

4.2.3. Kompenzációs²⁷ helyreállítás

Élőhelyek által nyújtott szolgáltatásból kieső veszteségek pótlására az állomány helyreállításáig kompenzációs²⁸ helyreállítás írható elő az előző pontokban felsorolt vagy egyéb, nem ökológiai eszközökkel a károsodott, esetleg más területen.

4.3. Országos jelentőségű védett természeti területek károsodása során előírható intézkedések

A védetté nyilvánítás alapjául szolgáló fajok, élőhelytípusok vagy egyéb természeti értékek komplex rendszerének helyreállítása, illetve a kezelési tervekben előírt célok megvalósulásának elősegítése a 4.1. és 4.2. pontban felsorolt vagy egyéb módszerekkel.

Lényeges a védetté nyilvánítás alapjául szolgáló fajok, élőhelytípusok, a védett természeti területek közötti ökológiai összeköttetés biztosítása. Védett természeti területen a károsodott barlangok helyreállítása is szükséges. A kezelési célok megvalósulásának elősegítése céljából gazdálkodási tevékenység írható elő, illetve korlátozható.

4.4. Natura 2000 területek károsodása esetén előírható intézkedések

A kijelölés alapjául szolgáló közösségi jelentőségű fajok, élőhelytípusok komplex rendszerének helyreállítása, illetve a fenntartási tervekben előírt célok megvalósulásának elősegítése a 1. és 2. pontban felsorolt vagy egyéb módszerekkel.

¹ A 4. § (1) bekezdése a 182/2009. (IX. 10.) Korm. rendelet 542. §-a, a 300/2011. (XII. 22.) Korm. rendelet 16. § a) pontja, az 527/2013. (XII. 30.) Korm. rendelet 50. §-a szerint módosított szöveg.

² A környezetkárosodás megelőzésének és elhárításának rendjéről szóló 90/2007. (IV. 26.) Korm. r.

³ A 4. § (3) bekezdése a 300/2011. (XII. 22.) Korm. rendelet 16. § a) pontja szerint módosított szöveg.

⁴ A 4. § (5) bekezdése a 300/2011. (XII. 22.) Korm. rendelet 16. § b) pontja szerint módosított szöveg.

⁵ A 6. § (8) bekezdését a 182/2009. (IX. 10.) Korm. rendelet 540. §-a iktatta be. E módosító rendelet 687. § (1) bekezdése alapján a rendelkezést a 2009. október 1. napját követően indult vagy megismételt eljárásokban kell alkalmazni.

⁶ A 7. § (5) bekezdését a 362/2008. (XII. 31.) Korm. rendelet 44. § (1) bekezdés 10. pontja hatályon kívül helyezte, e módosító rendelet 45. § (1) bekezdése alapján a 2009. március 1-jét követően indult eljárásokban kell alkalmazni.

⁷ A 8. § (1) bekezdése a 289/2010. (XII. 21.) Korm. rendelet 3. § (89) bekezdése szerint módosított szöveg. E módosító rendelet 7. §-a alapján a 2011. január 1-jét követően indult ügyekben és megismételt eljárásokban kell alkalmazni.

⁸ A 8. § (2) bekezdése a 362/2008. (XII. 31.) Korm. rendelet 44. § (1) bekezdés 10. pontja, a 289/2010. (XII. 21.) Korm. rendelet 3. § (89) bekezdése szerint módosított szöveg. Ez utóbbi módosító rendelet 7. §-a alapján a 2011. január 1-jét követően indult ügyekben és megismételt eljárásokban kell alkalmazni.

⁹ A 8. § (5) bekezdés bevezető szövegrésze a 362/2008. (XII. 31.) Korm. rendelet 44. § (1) bekezdés 10. pontja szerint módosított szöveg, e módosító rendelet 45. § (1) bekezdése alapján a rendelkezést a 2009. március 1-jét követően indult eljárásokban kell alkalmazni.

¹⁰ A 8. § (5) bekezdés b) pontja a 362/2008. (XII. 31.) Korm. rendelet 44. § (1) bekezdés 10. pontja szerint módosított szöveg, e módosító rendelet 45. § (1) bekezdése alapján a rendelkezést a 2009. március 1-jét követően indult eljárásokban kell alkalmazni.

¹¹ A 8. § (6) bekezdését a 362/2008. (XII. 31.) Korm. rendelet 44. § (1) bekezdés 10. pontja hatályon kívül helyezte, e módosító rendelet 45. § (1) bekezdése alapján a 2009. március 1-jét követően indult eljárásokban kell alkalmazni.

¹² A 9. § (4) bekezdése a 362/2008. (XII. 31.) Korm. rendelet 44. § (1) bekezdés 10. pontja, a 289/2010. (XII. 21.) Korm. rendelet 3. § (89) bekezdése szerint módosított szöveg. Ez utóbbi módosító rendelet 7. §-a alapján a 2011. január 1-jét követően indult ügyekben és megismételt eljárásokban kell alkalmazni.

¹³ A 10. § (1) bekezdése a 289/2010. (XII. 21.) Korm. rendelet 3. § (89) bekezdése szerint módosított szöveg. E módosító rendelet 7. §-a alapján a 2011. január 1-jét követően indult ügyekben és megismételt eljárásokban kell alkalmazni.

¹⁴ A 11. § (3) bekezdése a 362/2008. (XII. 31.) Korm. rendelet 44. § (1) bekezdés 10. pontja, a 182/2009. (IX. 10.) Korm. rendelet 541. §-a szerint módosított szöveg. Ez utóbbi módosító rendelet 687. § (1) bekezdése alapján a rendelkezést a 2009. október 1. napját követően indult vagy megismételt eljárásokban kell alkalmazni.

¹⁵ A Magyar Közlöny 2007. évi 69. számában megjelent helyesbítésnek megfelelő szöveg.

¹⁶ A Magyar Közlöny 2007. évi 69. számában megjelent helyesbítésnek megfelelő szöveg.

¹⁷ A Magyar Közlöny 2007. évi 69. számában megjelent helyesbítésnek megfelelő szöveg.

¹⁸ A Magyar Közlöny 2007. évi 69. számában megjelent helyesbítésnek megfelelő szöveg.

¹⁹ A Magyar Közlöny 2007. évi 69. számában megjelent helyesbítésnek megfelelő szöveg.

²⁰ A Magyar Közlöny 2007. évi 69. számában megjelent helyesbítésnek megfelelő szöveg.

²¹ A Magyar Közlöny 2007. évi 69. számában megjelent helyesbítésnek megfelelő szöveg.

²² A Magyar Közlöny 2007. évi 69. számában megjelent helyesbítésnek megfelelő szöveg.

²³ A Magyar Közlöny 2007. évi 69. számában megjelent helyesbítésnek megfelelő szöveg.

²⁴ A Magyar Közlöny 2007. évi 69. számában megjelent helyesbítésnek megfelelő szöveg.

²⁵ A Magyar Közlöny 2007. évi 69. számában megjelent helyesbítésnek megfelelő szöveg.

²⁶ A Magyar Közlöny 2007. évi 69. számában megjelent helyesbítésnek megfelelő szöveg.

²⁷ A Magyar Közlöny 2007. évi 69. számában megjelent helyesbítésnek megfelelő szöveg.

²⁸ A Magyar Közlöny 2007. évi 69. számában megjelent helyesbítésnek megfelelő szöveg.